

Др Вук Радовић*

УСЛОВИ ЗА ВРШЕЊЕ ПРАВА АКЦИОНАРА НА ПОСТАВЉАЊЕ ПИТАЊА

Право акционара на постављање питања спада у категорију индивидуалних чланских права акционара, које је непосредно везано за право учешћа у раду скупштине. Предмет анализе овог чланка су услови за остваривање овог права. У уводним деловима, аутор је указао на значај и начине информисања акционара, објаснио правну природу права акционара на постављање питања и приказао нову регулативу овог права на међународном и националном плану. Централни део рада је подељен у две главе: прва обрађује питање ко је ималац права на постављање питања, док друга анализира услове за вршење овог права.

За Србију је проучавање права акционара на постављање питања значајно и актуелно, јер нови Закон о привредним друштвима из 2011. године по први пут детаљно уређује ову материју. За акционаре се као основно поставља питање услова за вршење овог права, тј. граница његовог коришћења. Аутор се у овом раду критички осврнуо на важећу регулативу.

Кључне речи: Акционар. – Акционарско друштво. – Скупштина акционарског друштва. – Право на постављање питања. – Директива о правима акционара. – Закон о привредним друштвима.

1. О ЗНАЧАЈУ И НАЧИНИМА ИНФОРМИСАЊА АКЦИОНАРА

Компанијско право и право тржишта капитала су развили бројне начине информисање акционара, који се могу поделити у две категорије.¹

У прву категорију спадају индивидуална права акционара на информисање. Ова права се остварују у односу између акционара

---

* Аутор је ванредни професор Правног факултета Универзитета у Београду, vuk@ius.bg.ac.rs

¹ Mathias M. Siems, *Convergence in Shareholder Law*, Cambridge University Press, 2008, 121.

и друштва, тако што праву акционара кореспондира одговарајућа обавеза друштва. За индивидуална права је карактеристично да се обезбеђују сваком акционару друштва, али не и трећим лицима. У ову групу спадају три основна права:

- право акционара на благовремено, потпуно и поуздано информисање пре седнице скупштине акционарског друштва,
- право акционара на постављање питања, и
- право акционара на приступ актима и документима друштва.

Право на информисање пре седнице скупштине се, са једне стране, односи на информисање о времену, месту и дневном реду скупштине, док се, са друге стране, везује за информисање о питањима о којима ће се одлучивати на скупштини.² Комуникација између акционара и друштва пре седнице скупштине је једносмерна,³ и то од друштва ка акционарима. Дужност информисања акционара терети друштво, односно одговарајућа лица и органе у складу са законом. Од акционара се не очекује никаква активност у погледу остваривања овог права.⁴

Право на постављање питања и право на приступ актима и документима друштва разликују се од права на информисање пре седнице скупштине у том смислу што се од акционара очекује активност у погледу остваривања овог права.⁵ Наиме, друштво нема никакву обавезу све док акционар не захтева од друштва да му одговори на постављено питање или да му омогући приступ актима и документима друштва. У којој мери ће се ово право користити зависи од самих акционара.

У другу категорију спадају колективна права акционара на информисање. За њих је карактеристично да се не пружају сваком

² ОЕЦД Принципи корпоративног управљања из 2004. године (*OECD Principles of Corporate Governance*), принцип П.С.1.

³ Извештај Високе групе експерата за компанијско право о модерном регулаторном оквиру за компанијско право у Европи – Винтеров извештај (*Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe*), 4.11.2002, 49.

⁴ Више о праву акционара на информисање пре седнице скупштине вид.: Вук Радовић, „Информисање акционара пре седнице скупштине акционарског друштва“, *Правни живот* 11/2010, 117–144.

⁵ Због тога се о праву акционара на постављање питања говори у контексту активизма акционара. Ј. Лепетић, „Право акционара на постављање питања“, *Право и привреда* 4–6/2013, 208. Више о активизму акционара вид.: М. С. Васиљевић, *Корпоративно управљање – изабране теме*, Удружење правника у привреди Србије, Београд 2013, 64.

поједином акционару, већ акционарима у целини.⁶ Према томе, реч је обавезама друштва да објављују бројне информације. Насупрот тим обавезама не мора стајати право акционара, јер објављене информације не користе само акционари, већ и трећа лица (на пример, регулаторна власт, потенцијални инвеститори, запослени, и др.).⁷ Овде спадају бројне обавезе објављивања које намеће право тржишта капитала,⁸ посебне обавезе објављивања које прописује право акционарских друштава за одређене тачке дневног реда (на пример, статусне промене, промене правне форме или стицање или располагање имовином велике вредности),⁹ и на крају, обавезе објављивања које је последњих деценија увела добра пракса корпоративног управљања.¹⁰

2. ПОЈАМ И ПРАВНА ПРИРОДА ПРАВА АКЦИОНАРА НА ПОСТАВЉАЊЕ ПИТАЊА

Право на постављање питања је право сваког акционара да друштву постави питање у вези са дневним редом седнице скупштине акционарског друштва и да добије одговор. Отуда би пун назив овог права био право на постављање питања и добијање одговора. Међутим, у теорији се ово право скраћено назива право на постављање питања, које у себи садржи и право на добијање одговора.

У погледу правне природе права акционара на постављање питања истиче се да је реч о чланском, индивидуалном и самокорисном праву.

1. *Чланско право.* Право на постављање питања се сврстава у чланска (лична, статусна) права акционара, првенствено због своје улоге у погледу креирања воље за гласање о одређеној тачки дневног реда.¹¹ Из чланског карактера овог права произлази да оно није самостално преносиво.¹²

⁶ Више вид.: Зоран Арсић, „Право акционара на информисање“, *Правни живот* 11/2010, 113–114.

⁷ М. М. Siems, 121.

⁸ Обавеза објављивања информација се сматра кључним регулаторним механизмом на тржишту хартија од вредности. Вид.: Charlotte Villiers, *Corporate Reporting and Company Law*, Cambridge University Press, Cambridge 2006, 179.

⁹ Thomas Raiser, Rüdiger Veil, *Recht der Kapitalgesellschaften*, Verlag Franz Vahlen, München 2006⁴, 236.

¹⁰ Као пример се може навести обавеза објављивања накнаде члановима управе. Више вид.: Вук Радовић, *Накнада члановима управе акционарског друштва (препоруке добре праксе корпоративног управљања)*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2011, 411–446.

¹¹ Christian E. Decher, у: *AktG Großkommentar* (Hrsg. Klaus J. Hopt, Herbert Wiedermann), Walter de Gruyter, Berlin 2001⁴, 9; Dietmar Kubis, у: *Münchener Kom-*

2. *Индивидуално право*. Право акционара на постављање питања има природу индивидуалног права.¹³ Од воље акционара зависи да ли ће и како користити своја законска овлашћења. Одлука скупштине у том погледу не може да надјача ово право акционара.¹⁴ Међутим, не би било исправно рећи да се извршавањем обавезе од стране друштва задовољава само индивидуална потреба акционара за информисањем, јер се везивањем коришћења овог права само за седницу скупштине постиже ефекат утицаја на вољу свих присутних акционара.¹⁵

3. *Самокорисно право*. Законом се право на постављање питања уређује тако да се прво установе одређена правила, а затим се пропишу изузеци од њих. На тај начин законодавац жели да усклади супротстављене интересе акционара и друштва.¹⁶ Међутим, погрешно би било рећи да право акционара на постављање питања подједнако служи и интересима акционара и друштва. Акционар који поставља питање ово право користи у сопственом интересу, због чега је исправно закључити да је у основи реч о самокорисном праву. Акционар приликом коришћења овог права не мора да води рачуна о интересима друштва.¹⁷ Баланс између интереса акционара и интереса друштва се постиже увођењем основа за ускраћивање одговора, забраном злоупотребе права и фидуцијарним дужностима акционара.¹⁸

---

mentar zum Aktiengesetz, Band 4, §§ 118–147 (Hrsg. Bruno Kropff, Johannes Semler), Verlag C. H. Beck/Verlag Franz Vahlen, München 2004², 408. Осим утицаја на креирање воље, право на постављање питања представља и начин вршења контроле. Вид.: Götz Hueck, Christine Windbichler, *Gesellschaftsrecht*, Verlag C. H. Beck, München 2008²¹, 363.

¹² Uwe Hüffer, *Aktiengesetz*, Verlag C. H. Beck, München 2006⁷, 701; D. Kubis, у: B. Kropff, J. Semler (Hrsg.), 408; Gerald Spindler, у: *Aktiengesetz – Kommentar*, I. Band §§ 1–149 (Hrsg. Karsten Schmidt, Marcus Lutter), Verlag Dr. Otto Schmidt KG, Köln 2008, 1444; Зоран Арсић, „Право акционара на постављање питања“, *Право и привреда* 5–8/2008, 103.

¹³ C. E. Decher, у: K. J. Hopt, H. Wiedermann (Hrsg.), 8–9; U. Hüffer, 701; D. Kubis, у: B. Kropff, J. Semler (Hrsg.), 408; T. Raiser, R. Veil, 236.

¹⁴ D. Kubis, у: B. Kropff, J. Semler (Hrsg.), 408; G. Spindler, у: K. Schmidt, M. Lutter (Hrsg.), 1445.

¹⁵ D. Kubis, у: B. Kropff, J. Semler (Hrsg.), 408.

¹⁶ D. Kubis, у: B. Kropff, J. Semler (Hrsg.), 409.

¹⁷ U. Hüffer, 702; D. Kubis, у: B. Kropff, J. Semler (Hrsg.), 409.

¹⁸ U. Hüffer, 702; D. Kubis, у: B. Kropff, J. Semler (Hrsg.), 409. Слично: З. Арсић (2008), 103.

3. НОВА РЕГУЛАТИВА ПРАВА НА ПОСТАВЉАЊЕ ПИТАЊА

Последњих година је право акционара на постављање питања у многим правним системима претрпело значајне промене. Нова регулатива овог права акционара може се посматрати на нивоу Европске уније, држава чланица Европске уније и Србије.

1. На нивоу Европске уније 2007. године је усвојена Директива о вршењу одређених права акционара у котиралим друштвима (даље у тексту: Директива о правима акционара).¹⁹ Директива не уређује на систематичан начин сва права акционара. Наиме, она је ограничена на индивидуална права акционара и то она која су везана за остваривање права гласа и учешћа у раду скупштине. У том погледу директива регулише различита права акционара у различитим фазама поступка сазивања и одржавања скупштинских седница, а односе се на: 1. услове за учествовање и гласање на седницама скупштине, 2. информисање акционара пре седнице скупштине, 3. комуникацију акционара и друштва, 4. гласање акционара у одсуству, и 5. утврђивање и објављивање резултата гласања.²⁰ Право акционара на постављање питања је нашло своје место међу правима регулисаним директивом.²¹ Уз права акционара у вези са дневним редом,²² ово право се тематски може сврстати у групу права која се односе на комуникацију акционара и друштва.²³

Усвојена директива није детаљно уредила право акционара на постављање питања, већ се определила за прописивање минималних стандарда. Практично посматрано, директива само гарантује акционарима право на постављање питања и обавезује друштво да одговори на постављена питања. Према томе, регулисање већине питања релевантних за остваривање овог права је препуштено државама чланицама. Отуда се може рећи да не постоје јединствена правила на нивоу Европске уније о праву акционара на постављање питања, јер је минимална хармонизација довела да различитих решења међу

¹⁹ Directive 2007/36/EC of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on the exercise of certain rights of shareholders in listed companies – Директива о правима акционара, *Official Journal* L 184, 14.7.2007.

²⁰ Више вид.: Вук Радовић, у: Мирко Васиљевић, Вук Радовић, Татјана Јевремовић Петровић, *Компанијско право Европске уније*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2012, 184–213.

²¹ Директива о правима акционара, чл. 9.

²² Два основна права акционара у вези са дневним редом су право на проширење дневног реда и право на предлагање одлука. Више вид.: Вук Радовић, „Права акционара у вези са дневним редом скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда* 4–6/2011, 164–167.

²³ Dirk Zetzsche, „Shareholder Passivity, Cross-Border Voting and the Shareholder Rights Directive“, 2008, 42, <http://ssrn.com/abstract=1120915>, 2. август 2011.

државама чланицама. Чини се да је за Европску комисију гаранција постојања овог права била довољна, а да националне разноликости неће представљати већу препреку за даљи развој унутрашњег тржишта.

Одредба о праву акционара на постављање питања није била неспорна. Првобитно решење нацрта директиве поднетог од стране Европске комисије се у два аспекта разликује у односу на усвојено решење:²⁴ прво, на инсистирање Немачке проширено је право акционара на постављање питања, тако што је избачена одредба према којој се право на постављање питања може користити само пре седнице скупштине, и друго, укинута је обавеза друштава да на Интернет страни предвиде каталог питања и одговора.²⁵

2. Државе чланице Европске уније су на основу Директиве о правима акционара имале обавезу да имплементирају минимална правила о праву акционара на постављање питања до августа 2009. године. У том погледу је интересантно приметити да су неке државе и пре детаљно уређивале ову материју, те нису морале да се додатно усаглашавају са директивом (на пример, Немачка и Француска²⁶), друге државе ово право акционара нису познавале као право законског карактера, тако да су морале да га уведу (на пример, Велика Британија²⁷), док су трећу категорију чиниле државе које су ово право увеле у своја законодавства, али без детаљне разраде (на пример, Белгија и Холандија²⁸).²⁹

²⁴ Више вид.: Florian Ochmann, *Die Aktionärsrechte-Richtlinie – Auswirkungen auf das deutsche und europäische Recht*, De Gruyter Recht, Berlin 2009, 143–144.

²⁵ Више о решењима Предлога директиве из 2006. године вид.: Jessica Schmidt, „Die geplante Richtlinie über Aktionärsrechte und ihre Bedeutung für das deutsche Recht“, *Betriebs-Berater* 31/2006, 1643–1644.

²⁶ Француска је по усвајању директиве незнатно променила своју регулативу права акционара на постављање питања, и то тако што је увела две нове одредбе, једну која је омогућила члановима управе да дају један одговор на више питања која имају исту садржину, и другу, која омогућава друштву да унапред одговори на одређена (најчешће постављана) питања. Вид.: Ordonnance n° 2010–1511 portant transposition de la directive 2007/36/ CE du 11 juillet 2007 concernant l'exercice de certains droits des actionnaires de sociétés cotées, *Journal Officiel* n°0286, 9.12.2010.

²⁷ Велика Британија је ово право акционара увела законским изменама из 2009. године (The Companies (Shareholders' Rights) Regulations 2009, 3.8.2009).

²⁸ Холандија је право акционара на постављање питања увела законским изменама из 1971. године, док је Белгија то исто учинила 1984. године. У обе државе је ово право акционара и раније било препознато од стране правне теорије. Вид.: Christoph Van der Elst, „Question time? The Shareholder's Right to Ask Questions as Appropriate Stewardship Tool“, *Право и привреда* 4–6/2012, 38.

²⁹ За упоредни приказ националних решења о праву акционара на постављање питања на почетку овог миленијума вид.: С. Е. Decher, у: К. Ј. Hopt, Н. Wiedermann (Hrsg.), 32–36.

3. У Србији је право акционара на постављање питања уведено Законом о привредним друштвима из 2004. године.³⁰ Основни недостаци ове регулативе су поднормираност и непрецизност. Наиме, закон само гарантује акционарима вршење овог права. Међутим, ни ту није у потпуности јасна законска концепција, јер се она изричито ослања на статутарно и законско уређење овог питања. У овом погледу две чињенице су неприхватљиве: прво, статутарно уређење права акционара на постављање питања је непромерно имајући у виду да статут доноси и мења управни одбор, што практично значи да би управни одбор одлучивао о опсегу једног права акционара, и друго, законска констатација да се право на постављање питања врши у складу са законом је нелогична, ако се има у виду да закон ни на једном месту више не помиње ово право акционара. Посебно проблематичан аспект овог закона је тзв. привидна гаранција вршења овог права од стране акционара, јер се закон не изјашњава о дозвољености укидања, односно ограничавања овог права на нивоу статута. Према томе, смисао „регулативе“ права на постављање питања је у њеној дерегулацији, тј. у жељи да се ово право акционара детаљно уређује на нивоу акционарског друштва, а не законом. Премда оваква концепција није нелогична, она је из угла заштите права акционара погубна, јер акционари заправо не знају да ли ово право имају или немају у случају да статут ово питање не уређује. Такође, акционарска већина може да издејствује промене статута у правцу отежавања вршења овог права или чак његовог укидања, што значи да ово право не може да служи ни ефикасној заштити мањинских акционара. У сваком случају, приказана лаконска одредба закона је била зрела за промене.

Нови Закон о привредним друштвима из 2011. године фундаментално мења досадашњу филозофију уређења права акционара на постављање питања.³¹ Уместо нерегулативе, законодавац се определио за детаљно уређење. Жеља је била да се што више питања уреде законом, како би се оставило мало простора аутономној регулативи. То не значи да интерни акти друштва (статут и пословник скупштине) не могу да уреде нека питања од значаја за остваривање овог права, али је закон и у том погледу поставио значајна ограничења.

Садржински посматрано може се констатовати да се одредбе новог Закона о привредним друштвима у великој мери ослањају на немачку концепцију права акционара на постављање питања. Ако се има у виду да Немачка традиционално има најдетаљнију регулати-

---

³⁰ Закон о привредним друштвима – ЗОПД 2004 (*Службени гласник РС*, бр. 125/04), чл. 275, ст. 2.

³¹ Закон о привредним друштвима – ЗОПД 2011 (*Службени гласник РС*, бр. 36/11 и 99/11), чл. 342–343.

ву и најразвијенију праксу коришћења овог права, узимање њиховог решења као модела може се оценити као добра стратегија. Међутим, не треба сметнути са ума да је немачка концепција често критикована у теорији, јер она развија склоност акционара ка злоупотребама права које им је дато.

Осим немачког решења, српски закон је водио рачуна и о минималним захтевима Директиве о правима акционара. Сагледавајући у целини законско уређење права акционара на постављање питања може се констатовати да је Србија у потпуности хармонизирана са комунитарним правом.

4. АКЦИОНАР КАО ИМАЛАЦ ПРАВА НА ПОСТАВЉАЊЕ ПИТАЊА

Лице које жели да користи право на постављање питања мора да испуни два услова: прво, да има својство акционара у моменту постављања питања, и друго, да има право да учествује у раду скупштине.³²

4.1. Својство акционара

Право на постављање питања је индивидуално право сваког акционара.³³ Оно не зависи од броја акција које акционар поседује.³⁴ То значи да и једна акција даје право на постављање питања.³⁵ Према томе, одговарајуће капитал-учешће није услов за коришћење овог права, јер је оно везано за сваког акционара (чланско право), тј. садржано у свакој акцији. У том погледу је ово право постављено на најшири могући начин, због чега га треба третирати и као право мањинских акционара. Право на постављање питања немају имаоци гараната, заменљивих обвезница и других сличних хартија од вредности.³⁶

³² D. Kubis, у: В. Kropff, J. Semler (Hrsg.), 411.

³³ Из овог правила се изводи закључак према коме ово право не припада скупштини, као органу акционарског друштва. О дилемама везаним за право скупштине на постављање питања у холандској судској пракси више вид.: С. Van der Elst, 43.

³⁴ С. Е. Decher, у: К. Ј. Hopt, Н. Wiedermann (Hrsg.), 37; G. Spindler, у: К. Schmidt, М. Lutter (Hrsg.), 1448; Т. Raiser, R. Veil, 236; З. Арсић (2008), 103.

³⁵ Meilicke Heidel, „Das Auskunftsrecht des Aktionärs in der Hauptversammlung (Teil I)“, *Deutsches Steuerrecht* 1992, 73; С. Е. Decher, у: К. Ј. Hopt, Н. Wiedermann (Hrsg.), 37; U. Hüffer, 702; З. Арсић (2008), 103.

³⁶ С. Е. Decher, у: К. Ј. Hopt, Н. Wiedermann (Hrsg.), 37. У неким државама (на пример, Белгији и Холандији) се примењује супротно правило. Вид.: С. Van der Elst, 40–41.

4.2. Право учешћа у раду скупштине

Право на постављање питања није везано за поседовање акција које дају право гласа,³⁷ већ за право учешћа у раду скупштине.³⁸ Оту-да сваки акционар који има право да учествује у раду скупштине има и право на постављање питања.³⁹ Из оваквог правила јасно произлази да ово право припада имаоцима преференцијалних акција, имаоци-ма делимично уплаћених акција и акционарима којима је искључено право гласа.⁴⁰ Акционар који је отуђио акције након дана акционара задржава право да учествује у раду скупштине,⁴¹ а тиме и право на постављање питања, иако фактички више није акционар.⁴² Међутим, ово право не припада плодоуживаоцу, јер овлашћење за његово коришћење задржава акционар.⁴³ Такође, ни залогопримац нема право на постављање питања, јер право гласа по основу акција датих у залогу има акционар као залогодавац.⁴⁴ Лица која имају право да учествују у раду скупштине по неком другом основу, а не по основу својства акционара (на пример, чланови управе, представници штампе, запослени, ревизор) немају право на постављање питања.⁴⁵

Према Директиви о правима акционара, право на постављање питања има сваки акционар. У том погледу нису прописана никаква ограничења. Државама чланицама није дозвољено да условљавају коришћење овог права поседовањем одговарајућег капитал-учешћа, јер оно припада сваком акционару, без обзира на број акција.⁴⁶ Једини услов је да лице у тренутку постављања питања има статус акционара. Директива није предвидела да само акционар који има право учешћа у раду скупштине има ово право. Међутим, прописивање овог услова на националним нивоу је у складу са комунитарним правом.

³⁷ U. Hüffer, 702.

³⁸ С. Е. Decher, у: К. Ј. Hopt, Н. Wiedermann (Hrsg.), 37. О садржини права учешћа у раду скупштине вид.: М. С. Васиљевић, *Компанијско право – право привредних друштава*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2013, 312.

³⁹ Акционар који не испуни услове за учешће у раду скупштине нема право на постављање питања. Вид.: G. Spindler, у: К. Schmidt, М. Lutter (Hrsg.), 1449.

⁴⁰ С. Е. Decher, у: К. Ј. Hopt, Н. Wiedermann (Hrsg.), 37; U. Hüffer, 702; G. Spindler, у: К. Schmidt, М. Lutter (Hrsg.), 1448; З. Арсић (2008), 103; Ј. Лепетић, 213.

⁴¹ ЗОПД 2011, чл. 331, ст. 3.

⁴² Ј. Лепетић, 213.

⁴³ С. Е. Decher, у: К. Ј. Hopt, Н. Wiedermann (Hrsg.), 37–38.

⁴⁴ ЗОПД 2011, чл. 361.

⁴⁵ С. Е. Decher, у: К. Ј. Hopt, Н. Wiedermann (Hrsg.), 38; З. Арсић (2008), 104. Неки аутори заговарају прихватање супротног становишта, према коме право на постављање питања треба везати искључиво за право учешћа у раду скупштине, а не и за својство акционара. Нав. према: С. Van der Elst, 41–42.

⁴⁶ Ulrich Noack, „Die Aktionärsrechte-Richtlinie“, 12, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1138735, 17.4.2008.

Закон о привредним друштвима из 2011. године у потпуности прати приказану логику, јер прописује да право на постављање питања има „акционар који има право на учешће у раду скупштине“. Према томе, право је везано за сваког акционара који има право да учествује у раду скупштине. Законом је предвиђено да се статутом може утврдити минималан број акција које акционар мора да поседује како би имао право да учествује у раду скупштине, при чему тај број не може бити већи од броја акција које представљају 0,1% укупног броја акција одређене класе.⁴⁷ На тај начин се индиректно може ограничити право акционара на постављање питања,⁴⁸ али само под условом да је циљ ограничења обезбеђивање реда на скупштинским седницама.⁴⁹

Право на постављање питања акционар може да остварује лично или преко пуномоћника. Могућност вршења овог права преко трећег лица је последица чињенице да ово право нема карактер високо личног права.⁵⁰ Од акционара се не очекује да пуномоћнику даје посебно овлашћење за постављање питања, већ се сматра да је оно садржано у пуномоћју за гласање.⁵¹ Немачка теорија је подељена у погледу одговора на питање да ли пуномоћник може да користи право на постављање питања и у погледу тачака дневног реда које не захтевају гласање, док у Великој Британији ово право имају само чланови који присуствују скупштинској седници.⁵² Имајући у виду да у српском праву пуномоћник има иста права у погледу учешћа у раду седнице скупштине као и акционар који га је овластио,⁵³ треба заузети став да пуномоћник може да поставља питања и у погледу тачака дневног реда у оквиру којих се не доноси никаква одлука.⁵⁴

5. УСЛОВИ ЗА КОРИШЋЕЊЕ ПРАВА АКЦИОНАРА НА ПОСТАВЉАЊЕ ПИТАЊА

У националним законодавствима и корпоративној пракси присутни су различити услови за пуноважно вршење права на постављање питања од стране акционара. У даљем тексту биће речи

⁴⁷ ЗОПД 2011, чл. 328, ст. 3.

⁴⁸ Ј. Лепетић, 212.

⁴⁹ ЗОПД 2011, чл. 328, ст. 5.

⁵⁰ U. Hüffer, 703; D. Kubis, у: В. Kropff, J. Semler (Hrsg.), 412; G. Spindler, у: К. Schmidt, M. Lutter (Hrsg.), 1449; З. Арсић (2008), 103.

⁵¹ С. Е. Decher, у: К. Ј. Hopt, Н. Wiedermann (Hrsg.), 37; U. Hüffer, 703; З. Арсић (2008), 103.

⁵² Вид.: С. Van der Elst, 43.

⁵³ ЗОПД 2011, чл. 344, ст. 2.

⁵⁴ Супротно вид.: З. Арсић (2008), 104.

о најзначајнијим условима за коришћење овог права који стварају обавезу давања одговора.

5.1. Везаност за тачке дневног реда

Право на постављање питања је уско везано за учешће акционара у раду предстојеће седнице скупштине. Због тога се као основни услов за коришћење овог права захтева да постављено питање мора бити у вези са тачкама дневног реда за седницу скупштине акционарског друштва. Ово је уједно и једини услов који је прописала Директива о правима акционара.⁵⁵

Смисао овог услова је у томе да се онемогуће акционари да постављају општа питања (питања „о свему и свачему“), како би се обезбедило да се ово право користи само у сврхе учествовања и гласања на седници скупштине. Такође, не сме се занемарити ни финансијски аспект, јер би обавеза давања одговора на сва питања довела до значајног повећања трошкова.

Питање се може односити на сваку тачку дневног реда, без обзира да ли се о њој само води расправа или се и доноси одлука.⁵⁶ Ово је у складу са концептом према коме се право на постављање питања везује за учешће у раду скупштинске седнице, а не и коришћење права гласа.

Везивањем питања за дневни ред се врши предметна локализација овог права, тако да акционари немају потпуну слободу приликом одређивања садржаја постављеног питања. Заправо реч о је најзначајнијем, а најчешће и једином, материјалном ограничењу овог права.

У српском праву акционар може да постави „питања која се односе на тачке дневног реда седнице, као и друга питања у вези са друштвом само у мери у којој су одговори на та питања неопходни за правилну процену питања која се односе на тачке дневног реда седнице“.⁵⁷ Према томе постоје две врсте питања у односу на која акционар има право да очекује одговор.

1. *Питања која се односе на тачке дневног реда.* Прва група обухвата сва она питања која за предмет имају садржину одређене тачке дневног реда. Веза између питања и тачке дневног реда мора

⁵⁵ Директива о правима акционара, чл. 9, ст. 1. У првом нацрту директиве питања нису морала да имају везу са дневним редом, што значи да је постојала обавеза давања одговора и на општа питања. Међутим, бројне критике су се усмериле на ову одредбу, те је она у коначној верзији промењена. Више вид.: F. Ochmann, 144–145.

⁵⁶ З. Арсић (2008), 105.

⁵⁷ ЗОПД 2011, чл. 342, ст. 1.

бити директна. Питања ће се најчешће односити на прецизирање појмовног одређења генеричких речи употребљених у предлогу (на пример, шта ће се сматрати „адекватном мером“, ко чини „менаџмент“ друштва, шта се подразумева под „проширењем делатности“ и сл.), начин попуњавања празнина учених у предлогу (тј. да ли су и та питања покривена предлогом или су намерно изостављена), додатно образложење предлога или неких његових делова, и сл. Циљ ових питања је да се разјасне све нејасности везане за конкретну тачку дневног реда, како би се схватио прави домашај одлуке.

Питања која се односе на тачке дневног реда могу се односити и на друштво, што ће у пракси бити релативно чест случај. Међутим, тада се неће радити о другој врсти питања, тј. питањима у вези са друштвом, већ ће се третирали као питања која се односе на тачке дневног реда. Практичан значај овог разликовања је у томе да питање које се односи на одређену тачку дневног реда, а у вези је са друштвом, је као такво дозвољено, те се не захтева испуњење неког додатног услова.

2. *Питања у вези са друштвом.* Другу врсту дозвољених питања чине питања у вези са друштвом која не произлазе директно из одређене тачке дневног реда. За ту врсту питања је потребно да се испуне два додатна услова.

1) Питање мора да буде у вези са друштвом. Решење српског права је помало непрецизно, јер није јасно које су границе овог услова. Немачка теорија у том погледу нуди одређена појашњења. Тако, питање треба да се односи на акционарско друштво и његово пословање.⁵⁸ Питање не сме да се односи на друга правна или физичка лица.⁵⁹ Исто важи и за чланове органа акционарског друштва, осим ако нису обухваћени садржином одређене тачке дневног реда (на пример, разрешење неког члана управног одбора).

2) Одговор на питање мора бити неопходан за правилну процену предмета одређене тачке дневног реда седнице (услов неопходности). Да би овај услов могао да се примењује, он се мора објективизирати. У том погледу је најбоље да се за процену испуњености услова неопходности узме просечан акционар који објективно размишља и који друштво познаје само на основу општепознатих чињеница.⁶⁰ Субјективне елементе, попут посебних знања акционара или мотива

⁵⁸ U. Hüffer, 704; G. Spindler, у: K. Schmidt, M. Lutter (Hrsg.), 1453; T. Raiser, R. Veil, 237.

⁵⁹ U. Hüffer, 705.

⁶⁰ U. Hüffer, 705; D. Kubis, у: B. Kropff, J. Semler (Hrsg.), 421; G. Spindler, у: K. Schmidt, M. Lutter (Hrsg.), 1454–1455; T. Raiser, R. Veil, 238; Jakša Barbić, *Pravo društava – društva kapitala*, Organizator, Zagreb 2007⁴, 365.

за постављање питања, треба занемарити.⁶¹ Тако би акционар могао поставити питање на које зна одговор или које занима другог акционара.

Испуњеност услова неопходности се процењује у сваком конкретном случају. Битно је само да одговор на питање мора бити важан елемент за заузимање става у погледу одређене тачке дневног реда. За различите тачке дневног реда он ће имати различиту садржину. У иностраној пракси се показало да су посебно проблематичне оне тачке дневног реда, попут усвајања финансијских извештаја, извештаја ревизора, расподеле добити и разрешења чланова управе, које због своје ширине онемогућавају да се за било које питање у вези са друштвом каже да није релевантно за правилну процену.⁶²

Према Закону о привредним друштвима предвиђено је и једно специфично правило које се односи на повезана друштва. Према њему, ако се на седници скупштине матичног друштва расправља о консолидованом финансијском извештају, право на постављање питања постоји и у односу на пословање повезаних друштава која су укључена у консолидовани финансијски извештај.⁶³ Обавеза сачињавања консолидованих финансијских извештаја предвиђена је Законом о рачуноводству и ревизији, а односи се на економску целину коју чине матично и сва зависна правна лица.⁶⁴ У погледу ове регулативе могу се упутити једна крупна и две ситне замерке. Крупна замерка се односи на сужавање права на постављање питања само на акционаре матичног друштва.⁶⁵ На тај начин су акционари зависних друштава у потпуности искључени, јер се њима не пружа иста могућност. Прва ситна замерка се односи на питање да ли је Србији било потребно посебно правило које се односи на право на постављање питања у контексту повезаних друштава, имајући у виду да ово право акционара постоји у односу на питања која за предмет имају садржину одређене тачке дневног реда (чини се да тачка дневног реда која се односи консолидован финансијски извештај већ у себи садржи потенцијал да се постављају питања у вези са повезаним друштвима),⁶⁶ и друго, у закону је предвиђено да право на

⁶¹ З. Арсић (2008), 105.

⁶² U. Hüffer, 705; J. Barbić, 365; З. Арсић (2008), 106. Више о границама коришћења права на постављање питања у контексту најспорнијих тачака дневног реда вид.: С. Е. Decher, у: К. Ј. Hopt, Н. Wiedermann (Hrsg.), 67–100; G. Spindler, у: K. Schmidt, M. Lutter (Hrsg.), 1461–1468.

⁶³ ЗОПД 2011, чл. 342, ст. 2.

⁶⁴ Закон о рачуноводству и ревизији (*Службени гласник РС*, бр. 46/06, 111/09), чл. 27.

⁶⁵ Упор.: немачки Закон о акцијама – AktG (нем. *Aktiengesetz*) из 1965. године (са изменама до 2011. године), чл. 131, ст. 1.

⁶⁶ Одредба је преписана из немачког права, али се није водило рачуна о томе да се у немачком праву питање акционара мора односити на пословање акционар-

постављање питања постоји у односу на пословање повезаних друштава, што није потпуно решење, јер је требало прописати да се право односи и на пословање групе друштава.

5.2. Рок за коришћење права

Питање времена када акционари имају право да постављају питања је једно од теоријски и практично најспорнијих питања. У том погледу су могућа четири одговора, при чему су први и други чисти модели, док трећи и четврти представљају комбинације прва два.

1. *Први модел – право на постављање питања пре седнице.* Према првом моделу, право на постављање питања може се користити само пре почетка седнице скупштине. Смисао овог решења је у растерећењу скупштине, чиме се оно премешта у фазу припреме.⁶⁷ На овај начин управа унапред зна која су све питања постављена, тако да може на време да одговори на њих, а евентуално и да састави каталог најчешћих питања са одговорима пре седнице.⁶⁸ Акционари ово право могу да користе у дефинисаном року пре седнице скупштине. Због обавезе везивања питања за дневни ред, најранији тренутак за коришћење овог права је објављивање дневног реда. Неодређивање рока за вршење овог права би омогућило акционарима да право врше у свако доба, у складу са идејом да је „после скупштине пре скупштине“, што је неприхватљиво.⁶⁹ Право на постављање питања пре седнице традиционално прихвата француско право.⁷⁰

2. *Други модел – право на постављање питања за време седнице.* Други модел право на постављање питања везује искључиво за седницу скупштине. Само онај акционар који је присутан на скупштинској седници може да поставља питања. Према томе, скупштина је место где се постављају питања и дају одговори. Веза овог модела са правом учешћа у раду скупштине је директна и очигледна, те се право на постављање питања може третирати као помоћно право, које служи остваривању права учешћа у раду скупштине. Немачка је држава која најдуже прихвата овај модел постављања питања.

ског друштва уз испуњење услова неопходности. Вид.: немачки AktG, чл. 131, ст. 1. За разлику од ове регулативе, српско право омогућава акционарима да постављају и питања која се односе на тачке дневног реда.

⁶⁷ F. Ochmann, 144.

⁶⁸ J. Schmidt, 1644.

⁶⁹ F. Ochmann, 144.

⁷⁰ Француски Трговински законик – СС (фр. *Code de Commerce*), чл. L 225–108(3).

Основна предност прихватања права на постављање питања за време седнице је у томе што се седница претвара у место где се вишестрано расправља и полемише о тачкама дневног реда. На тај начин се расправа не одвија само између акционара, већ и између акционара који постављају питања и чланова управе који дају одговоре на постављена питања. Питања и одговори на седници пружају вишеструке користи и осталим акционарима, који не учествују у расправи, јер добијају више информација на основу којих могу да одлуче како ће гласати о појединим тачкама дневног реда.

Основни недостатак овог модела је у већим могућностима злоупотреба. Инострана (махом немачка) пракса је показала да су акционари склони коришћењу овог права не у сврхе информисања, већ ради остваривања неких других недозвољених циљева (на пример, одуговлачење седнице, блокада рада скупштине, шиканирање чланова управе и председника скупштине, и сл.).⁷¹

3. *Трећи (мешовити) модел – кумулација прва два модела.* Трећи модел кумулира два основна модела, тако да акционар има право на постављање питања у одређеном року пре седнице, али и за време трајања седнице. Ова варијанта мешовитог модела је из угла акционара најповољнија, јер им даје највише права, али је из угла друштва најнеповољнија, због изразито високих трошкова које генерише.

4. *Четврти модел – аутономија друштва.* Четврти модел омогућава друштвима да оптирају за неки од претходна три модела, при чему се један од њих прописује као диспозитивно правило. Према томе, прва три модела су постављена као алтернативна решења. Овај модел се заснива на принципу аутономног уређења периода за коришћење права акционара на постављање питања, где се сваком акционарском друштву препушта да изабере модел који сматра да највише одговара његовим интересима, у складу с идејом да „друштва знају шта је за њих најбоље“. Ако се држава определи за фаворизацију аутономије, онда би било упутно да се одређени модел (први или други) прихвати као минималан, а да се друштвима омогући да дају акционарима више права (тј. да оптирају за трећи модел) или да се прихвати трећи модел као основни, а да се друштвима омогући сужавање овог права, тако што би оптирали за први или други модел.

Директива о правима акционара се није изјаснила у погледу рока за коришћење права акционара на постављање питања. У пре-

⁷¹ Више о забрани коришћења права на постављање питања с циљем злоупотребе права вид.: Marcus Geißler, „Die aktienrechtliche Auskunftsanspruch im Grenzbe- reich der Missbrauchs“, *Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht* 2001, 539–545.

амбули изричито стоји да се одговор на питање, када акционари могу да поставе питање, препушта регулативи држава чланица.⁷² На овај начин је постигнут компромис између оних држава које дозвољавају коришћење права гласа пре седнице скупштине и држава које остваривање овог права условљавају присуством на скупштинској седници. У основи овакав систем највише одговара и државама које нису законски уређивале ово право акционара, јер им омогућава да додатно размисле о начину усклађивања свог законодавства са комунитарним.

Закон о привредним друштвима из 2004. године није се изјашњавао у погледу рока за коришћење права акционара на постављање питања. У теорији је изнет став према коме акционари ово право могу остваривати само за време седнице, јер члан који ово прво предвиђа садржи општа правила за остваривање права на скупштинским седницама.⁷³ Међутим, то не значи да друштва на аутономној основи нису могла да прошире ово право и на период пре седнице.

Закон о привредним друштвима из 2011. године такође не одређује период у коме акционари могу да користе право на постављање питања. Овакво решење није прихватљиво и концепцијски је недоследно. Наиме, ако се законодавац одлучио за детаљну регулативу права на постављање питања, онда је било нужно и да се одреди у ком року акционари ово право могу да остварују. Очигледна правна празнина која постоји у нашем закону отвара као најзначајнија следећа два питања: које правило треба сматрати диспозитивним и које су границе аутономне регулативе акционарских друштава?

1) Одговор на прво питање је проблематичан, јер закон у делу који се односи на ово право не наговештава који модел прихвата као диспозитивно правило. Међутим, чини се да треба заузети став према коме акционари могу да постављају питања за време скупштинске седнице (други модел). Овакво решење је оправдано из најмање четири разлога:

- прво, Закон о привредним друштвима у опсег права акционара да учествује у раду скупштине укључује и право постављања питања;⁷⁴
- друго, у обавезну садржину записника са седнице скупштине улазе и постављена питања акционара;⁷⁵
- треће, норме нашег закона о праву акционара на постављање питања су очигледно писане под великим утицајем немачког

⁷² Директива о правима акционара, преамбула, рецитал (8).

⁷³ З. Арсић (2008), 104.

⁷⁴ ЗОПД 2011, чл. 328, ст. 2, тач. 2.

⁷⁵ ЗОПД 2011, чл. 363, ст. 5, тач. 7.

права, где се коришћење овог права за време седнице сматра неспорним правилом; и

- четврто, ако се не би прихватило ово правило нејасно је које би онда правило могло да се примени и на који начин (једна варијанта би била да се примени први модел, али би се у том случају морало претпоставити од ког тренутка пре седнице акционари имају ово право, док би друга варијанта била да се прихвати трећи модел, који би поред претходно наведеног недостатка био финансијски исцрпљујући за акционарска друштва).

Извесну забуну у наведени закључак уноси одредба Закона о привредним друштвима према којој позив за седницу обавезно садржи обавештење о правима акционара на постављање питања уз навођење рокова у којима се та права могу користити.⁷⁶ Међутим, из ње не треба извући закључак да акционари по закону ово право имају и пре седнице скупштине, већ се оно примењује само у случају да им друштво то омогући.

Ако се прихвати становиште да се питање обавезно поставља на седници, онда је оправдано и додатно ограничити ово право акционара, тако што би се предвидело да се питање мора поставити до закључења тачке дневног реда у односу на коју се питање поставља.⁷⁷

2) На питање које су границе аутономне регулативе акционарских друштава у овој области мора се поћи од констатације да су законска правила о праву акционара на постављање питања императивне природе. Тим правилима се акционарима гарантује минималан степен заштите. То значи да у српском праву акционари могу да рачунају са тим да увек могу да постављају питање за време трајања скупштинске седнице. Међутим, то не значи да акционарско друштво не може да одлучи да прошири ово право акционара, тако што би им се омогућило да питања постављају и пре седнице. Фактички је коришћење овог права пре седнице могуће тек од тренутка када је акционарима достављен позив за седницу са дневним редом.⁷⁸

5.3. Форма и садржина питања

Теоријски, акционари могу да поставе питање у писаној и/или усменој форми.⁷⁹ Која ће форма бити прихваћена зависи од државе и

⁷⁶ ЗОПД 2011, чл. 335, ст. 2, тач. 1 у вези са 335, ст. 1, тач. 7.

⁷⁷ Ј. Barbić, 366.

⁷⁸ Ј. Лепетић, 216.

⁷⁹ Ј. Лепетић, 214.

самог акционарског друштва. У Србији питање форме није законом уређено. Због тога би требало претпоставити диспозитивно правило према коме акционари имају право да питања постављају у усменој или писменој форми. На овај начин се примењује аналогија са остваривањем права гласа, као једног од најзначајнијих права акционара које се остварује на седници, јер према новом Закону о привредним друштвима акционари имају право да гласају писаним путем.⁸⁰ Акционарска друштва би интерним актима могла да пропишу обавезну усмену форму питања, али не би било дозвољено да се захтева само писана форма. Према томе, усмено постављање питања треба да буде правило. Начело усмености се правда тиме да се рад скупштине заснива на принципима расправности и транспарентности, а писана форма постављања питања је у латентној колизији са помнутим принципима. Због тога у случају дозвољености постављања питања писаним путем, оправдано је да се од акционара или неког другог лица (на пример, председника скупштине, записничара, и сл.) захтева да усмено прочита питање или да у случају обимног писаног материјала питање укратко преприча.

У упоредном праву је нарочито проблематизована могућност акционара да питања постављају преко Интернета.⁸¹ На овај начин се у потпуности штите интереси акционара, јер им се пружа још један модалитет постављања питања, који је у погледу комфора и трошкова далеко повољнији од осталих (класичних) начина. Постављање питања преко Интернета је у складу са концептом развоја гласања у одсуству, што би неспорно погодновало нерезидентним акционарима.⁸² Међутим, не сме се изгубити из вида да би дозвољеност постављања питања преко Интернета створило и два велика проблема: први, постоји оправдана бојазан да би друштва била претрпана („бомбардована“) питањима на која управа не би била у стању да одговори,⁸³ и други, проблем сметњи Интернет приступа.⁸⁴ На основу реченог је оправдано запитати се да ли треба креирати нове основе за побијање скупштинских одлука. У праву Србије акционари немају право да постављају питања преко Интернета, али није забрањено акционарским друштвима да уведу овакав начин остваривања овог права.

Поред форме може се поставити и питање обавезне садржине (елемената) питања. У том погледу треба констатовати да законодав-

⁸⁰ ЗОПД 2011, чл. 340.

⁸¹ Више о постављању питања електронским путем у немачком праву вид.: Christian Kersting, „Das Auskunftsrecht des Aktionärs bei elektronischer Teilnahme an der Hauptversammlung (§§ 118, 131 AktG)“, *Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht* 2010, 130–135.

⁸² Упор.: J. Schmidt, 1644.

⁸³ J. Schmidt, 1644.

⁸⁴ F. Ochmann, 145.

ства не захтевају да питање мора имати одређену садржину. Једино је битно да питање буде у вези са тачком дневног реда.

Питање акционара не мора да буде образложено.⁸⁵ Акционар се не може обавезати да образложи зашто поставља одређено питање, односно због чега сматра да је одговор потребан за правилну процену питања које се односи на тачку дневног реда.⁸⁶ Супротно реченом, акционар увек има право да образложи своје питање.⁸⁷

5.4. Други услови прописани интерним актима друштва

Уобичајено је да се право акционара на постављање питања додатно уређује и интерним актима друштва, што подразумева и могућност даљег ограничавања овог права, ван услова прописаних законом.⁸⁸ Тако је у праву Србије прописано да се поступак постављања питања може уредити статутом или пословником о раду скупштине.⁸⁹ Међутим, оправдано се намеће питање граница даљег ограничавања овог права. У том погледу је дозвољено да се интерном регулативом пропишу услови за вршење овог права али само ако имају за циљ:

а) идентификацију акционара – овде би спадали сви они услови којима се жели осигурати да је лице које поставља питање акционар друштва (на пример, изводом из Централног регистра на дан утврђивања акционара);

б) одржавање реда на седници – како постављање питања не би постало оруђе за одуговлачење трајања седница скупштине и саботирање доношења одлука, друштва би могла додатно да ограниче коришћење овог права,⁹⁰ примера ради, лимитирањем броја питања (на пример, највише се могу поставити три питања)⁹¹ или

⁸⁵ J. Barbić, 366; З. Арсић (2008), 104.

⁸⁶ З. Арсић (2008), 104.

⁸⁷ З. Арсић (2008), 105.

⁸⁸ О новијој немачкој пракси дозвољености интерних ограничења права акционара на постављање питања више вид.: Lutz Angerer, „Die Beschränkung des Rede- und Fragerechts des Aktionärs in der Hauptversammlung“, *Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht* 2011, 27–37; Christian Kersting, „Eine Niederlage für Berufskläger? – Zur Zulässigkeit inhaltlicher Beschränkungen des Frage- und Rederechts der Aktionäre gem. § 131 II 2 AktG – Zugleich Besprechung von BGH, Urt. v. 8. 2. 2010 – II ZR 94/08 – Redezeitbeschränkung“, *Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht* 2010, 446–449.

⁸⁹ ЗОПД 2011, чл. 342, ст. 5.

⁹⁰ C. Van der Elst, 50.

⁹¹ У овом случају постојала би обавеза управе да накнадно писмено одговори и на друга питања. Вид.: U. Hüffer, 702.

времена за њихово постављање (на пример, три минута по питању или пет минута по акционару);⁹²

в) адекватну припрему седнице – овде би могли да се сврстају услови који се односе на вршење овог права пре седнице скупштине (на пример, у ком року акционари морају да поставе питање пре седнице),⁹³ а потенцијално би се могло говорити и о обавези најаве сложенијих питања или генерално најаве броја питања у односу на сваку тачку дневног реда – циљ овог ограничења је да се омогући члановима управе адекватна припрема за седницу скупштине;

г) заштиту пословне тајне и пословних интереса друштва – овде је реч о два одвојена појма, при чему је први ограниченог домена примене, јер се везује за пословну тајну, која је дефинисана Законом о привредним друштвима,⁹⁴ док је други ширег опсега, јер обухвата све оно што законом или интерним прописима није одређено као пословна тајна а чини пословни интерес друштва.⁹⁵

Приказана одредба Закона о привредним друштвима је писана под очигледним утицајем Директиве о правима акционара која је омогућила државама чланицама или акционарским друштвима да сужавају право акционара на постављање питања из четири горенаведена разлога.⁹⁶ При том се Србија определила да евентуално сужавање овог права препусти акционарским друштвима.

6. ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОЗИТИВНОПРАВНЕ РЕГУЛАТИВЕ ПРАВА АКЦИОНАРА НА ПОСТАВЉАЊЕ ПИТАЊА

Закон о привредним друштвима из 2011. године је у значајној мери унапредио српску регулативу права акционара на постављање питања. За разлику од Закона из 2004. године, који се у потпуности ослонио на аутономну регулативу и тако акционарима није пружио никакву гаранцију да ово право могу да врше, нови закон је предвидео детаљна правила. Нове одредбе су писане по узору на немачко право

⁹² Више о временским ограничењима права акционара на постављање питања вид.: Michael Grüner, „Zeitliche Einschränkung des Rede- und Fragerechts auf Hauptversammlungen – zugleich Besprechung der BV erfG-Entscheidung ‘Wenger/Daimler-Benz’“, *Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht* 2000, 774–775.

⁹³ C. Van der Elst, 49–50.

⁹⁴ ЗОПД 2011, чл. 72, ст. 3.

⁹⁵ Више о пословној тајни као основу за одбијање давања одговора вид.: J. Лепетић, 218–221.

⁹⁶ Упор.: Директива о правима акционара, чл. 9, ст. 2 са ЗОПД 2011, чл. 342, ст. 5.

и у потпуности су усклађене са Директивом о правима акционара. Махом императивним нормама су прецизно уређена сва значајнија питања права акционара на постављање питања (ималац права, услови за коришћење права, дужник обавезе, давање одговора по налогу суда, и сл.). Акционарским друштвима је остављена велика слобода приликом прилагођавања вршења овог права својим потребама, али само у правцу давања већих права акционарима. Сужавање права је могуће само у неколико изричито поменутих области.

Премда је генерални утисак о новим одредбама веома повољан, њима се може упутити неколико замерки. Неке од њих могу бити саниране правилним тумачењем од стране судова, док се друге могу исправити само изменама законског текста. Када је реч о условима за коришћење овог права, основни недостатак представља чињеница да законом није одређен рок за коришћење права акционара на постављање питања, што је у очигледном нескладу са прихваћеном концепцијом уређивања свих значајних аспеката овог права. Насупрот условима за коришћење, који су законски у основи исправно формулисани, у другим сегментима законске регулативе овог права акционара постоји више нејасноћа, али оне превазилазе оквире овог рада.

Dr. Vuk Radović, LL.M.

Associate Professor

University of Belgrade Faculty of Law

CONDITIONS FOR EXERCISING SHAREHOLDERS' RIGHT TO ASK QUESTIONS

Summary

Law on Business Organizations from 2011 has significantly improved the regulation of shareholders' right to ask questions in Serbia. In contrast to the previous law from 2004, that has completely transferred regulation to companies which is why there was no guarantee for exercising this right, new law contains detailed norms in this respect. They are written under the dominant influence of German law and are completely harmonized with the Shareholders' Rights Directive. All important issues of shareholders' right to ask questions have been regulated mostly with imperative norms (subject of the right, conditions for exercising this right, debtor of this obligation, court protection, etc.). Corporations have

a lot of freedom to adjust exercising this right to their needs, but only by giving more rights to shareholders. Limiting the scope of this right is possible only in certain, precisely defined areas.

Although the general impression of the new regulation is very positive, there are certain aspects which can be criticized. Some of them can be cured by adequate judicial interpretation, while others cannot be cured without changes to the law. In the area of conditions for exercising this right, the most important deficiency is the fact that the law has not determined when the right to ask questions can be exercised, and that stands in obvious disharmony with the adopted conception to regulate all important aspects of this right. Contrary to conditions, which basically have been properly formulated, other aspects of legislation regarding this shareholders' right contain more profound obscurities that go beyond the scope of this paper.

Key words: *Shareholder. – Corporation. – General meeting. – Right to ask questions. – Shareholders' Rights Directive.*